

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

PROBÁCIA A MEDIÁCIA V TRESTNÝCH VECIACH

Užívateľská príručka

Táto publikácia bola vydaná s finančnou podporou Európskej únie v rámci projektu Prechodného fondu 2006 „Podpora ďalšieho zvyšovania súdnych kapacít v oblasti trestných vecí“

2009

Hlavným účelom a cieľom tejto príručky je informovať nielen odborníkov pôsobiacich v justícii, v rámci orgánov činných v trestnom konaní, pracovníkov miestnych samospráv zodpovedných za sociálnu starostlivosť, mimovládne organizácie zameriavajúce sa na prácu s mladistvým, ale najmä širokú verejnosť o možnostiach využitia **probácie a mediácie v trestných veciach**, ako aj objasniť postupy a konanie jednotlivých subjektov pri výkone mediácie a probácie na Slovensku.

Používané skratky:

TZ – zákon č. 300/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov Trestný zákon

TP – zákon č. 301/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov Trestný poriadok

ZPMU – zákon č. 550/2003 Z.z. v znení zákona č. 517/2008 o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

OBSAH

1. 1.1. Prečo probácia a mediácia v trestných veciach? .....
- 1.2. Podstata a výhody probácie a mediácie.....
2. 2.1. Vymedzenie základných pojmov probácie a mediácie .....
- 2.2. Všeobecné informácie o probácii a mediácii.....
3. Právny základ probácie a mediácie .....
4. Probácia a mediácia dnes – stručná analýza súčasnej situácie z praktického pohľadu.....
5. 5.1. Proces probácie a mediácie v praxi a štatistika.....
- 5.2. Podmienky výkonu mediácie a probácie v polícii.....
- 5.3. Podmienky výkonu mediácie a probácie vo väzenstve.....
6. Prípady z praxe .....
7. Zdroje informácií – legislatíva, web, literatúra, kontakty, združenia .....

1.1. PREČO PROBÁCIA A MEDIÁCIA V TRESTNÝCH VECIACH?

Jedným z vážnych problémov, s ktorým sa spoločnosť každodenne stretáva, je stúpajúca kriminalita. Pri riešení tohto závažného spoločenského problému je potrebná súčinnosť justície, prokuratúry, policajného zboru, sociálnych pracovníkov a samozrejme celej spoločnosti.

V súčasnosti sa Slovensko zaraďuje medzi krajiny, ktoré už aplikujú sankčný systém, v rámci ktorého sa menej závažné trestné činy riešia alternatívnym spôsobom. Využívanie alternatívnych trestov, ktoré sa nespájajú s odňatím slobody, sa ukázali efektívne nielen v súvislosti so *zaťaženosťou súdov*, ale aj z pohľadu *efektivity ukladaných sankcií* vrátane finančných nákladov, ktoré musí spoločnosť vynaložiť na odsúdených vo väzniciach, ktorých kapacita je limitovaná. Nové poňatie trestnej spravodlivosti - **restoratívna justícia** umožňuje hľadať optimálne riešenie ako znížiť zaťaženosť súdov, zmenšiť počet prietahov a znížiť preplnenosť väzníc. Restoratívna justícia využitím alternatívneho riešenia sporov, ukladania a výkonu alternatívnych trestov je flexibilnejšia, lacnejšia ako štandardné trestné súdne konanie a výkon trestu odňatia slobody, čo potvrdzujú aj súčasné pozitívne empirické skúsenosti v oblasti probácie a mediácie na Slovensku. Je protikladom k tradičnej *retributívnej, tzv. odplatnej trestnej justícii*, ktorá sa primárne sústreďuje na ochranu štátu pred páchatelom, pričom sa neberie do úvahy frustrácia obete a jej rodinných príslušníkov. Uvedené nové chápanie trestnej spravodlivosti rieši trestný čin odlišným spôsobom. Trestný čin chápe ako útok na človeka a nie ako útok na štát.

Mediačné a probačné programy sa zameriavajú na zdôraznenie individuálneho prístupu k riešeniu trestu a podčiarkujú význam preventívneho charakteru práce s obvineným, ktorý sa spolu s obeťou stávajú aktívnymi účastníkmi konania. Páchatel je pozitívne motivovaný a stimulovaný viesť život v súlade so zákonom. Mediácia a probácia sú účinnými prostriedkami prevencie kriminality, napomáhajú k odbremeneniu zaťaženia súdnictva, ako aj orgánov činných v trestnom konaní. Využitím mediácie a probácie sa znižuje preplnenosť väzníc, zlacňuje a zefektívňuje sa priebeh súdneho konania a minimalizujú sa negatívne dopady na obeť (poškodeného).

1. 2. PODSTATA A VÝHODY PROBÁCIE A MEDIÁCIE

V oblasti trestného práva sa o možnosti využitia mediácie hovorí predovšetkým v súvislosti s tzv. *odklonmi v trestnom konaní* - podmiennečné zastavenie trestného stíhania a zmier. Spoločnosť potrebuje najmä z pohľadu budúcnosti resocializovať odsúdených, zvlášť mladistvých z dôvodu, že výskumy ukazujú, že **trest nie je vždy účinný prostriedok nápravy** a kvôli zníženiu vysokých finančných prostriedkov, ktoré spoločnosť vynakladá pri uväznení **páchateľa** (obvineného, odsúdeného). Vzhľadom na uvedené je potrebné aktívne vytvárať predpoklady pre zavádzanie probácie a mediácie v trestných veciach do života v čo najširšej miere. Je nutné, aby páchateľ prevzal skutočnú zodpovednosť za to, čo spáchal, a aby si predovšetkým uvedomil dôsledky, ako aj svoje neštandardné konanie nielen v individuálnych, ale aj sociálnych súvislostiach. S tým však súvisí aj ochota obete podieľať sa na tomto procese, za účelom urovnania vzťahov, resp. návrat do stavu, ako to bolo pred spáchaním trestného činu.

Probácia a mediácia používajú rozdielne metódy, ktoré sú navzájom v protikladnom postavení aj napriek tomu, že obe pristupujú k problematike riešenia trestného činu alternatívnym spôsobom. Oba inštitúty sú časťou trestného systému a ponúkajú doplňujúce spôsoby riešenia trestného činu využitím kapacít na **začlenenie páchateľa do spoločnosti** a na **pomoc obetiam**. Samozrejme, či mediácia alebo probácia bude úspešná, to závisí od cieľov a očakávaní človeka, ktorý prijíma tieto nové spôsoby intervencie. Probácia a mediácia sa nevzťahujú iba na odškodnenie a vylúčenie, ale aj na realizovanie fungujúceho spôsobu prevencie trestného činu, na reintegráciu obvineného, odsúdeného a odškodnenie a tiež na satisfakciu obete. Tieto postupy riešenia sporov majú silný *výchovný a motivačný účinok* a *prispievajú k prevencii recidívy*.

Výhodou mediácie je *dobrovoľnosť* oboch strán pri riešení sporu, pričom zúčastnené strany môžu prerušiť mediačné konanie v ktoromkoľvek momente a môžu od mediácie odstúpiť. Mediačný proces prebieha *neformálne, rýchlo* a *za odborného vedenia* probačného a mediačného úradníka. Na mediácii sa zúčastňujú len tí, ktorých sa spor bezprostredne dotýka a tí, ktorí majú právo v ňom rozhodovať. Poškodený môže popri otázkach spojených s náhradou škody *otvorene hovoriť*

o svojich pocitoch, problémoch, narušených vzťahoch, ktoré sú spojené s trestným činom páchatelia, na čo mu klasické trestné konanie nedáva priestor ani príležitosť a stavia ho do pozície „štatistu“. **Práve aktívna účasť poškodeného na mediácii mu dáva nezameniteľnú príležitosť zhmotniť svoju predstavu o spravodlivosti riešenia prípadu do vzájomnej dohody.** *Mediátor* je nestranný (ne-utrúmaný), zachováva mlčanlivosť o veciach, ktoré získava v rámci individuálnych rozhovorov za podmienok, že jedna zo strán o to požiada; zverejňuje iba informácie, ktoré sú relevantné na dosiahnutie pozitívneho cieľa. Mediácia v trestných veciach je *bezplatná*, čiže znižuje finančné náklady pre poškodeného a obvineného. Kvalita celého procesu mediácie závisí tiež od *samotného správania sa zúčastnených strán*, t.j. ako budú prežívať a utvárať celkovú atmosféru okolo konfliktu. Aj tento aspekt mediácie výrazne ovplyvňuje priebeh riešenia konfliktu. V podstate ide o to, aby výsledkom mediácie nebol víťaz a porazený, ale víťaz a víťaz, resp. kompromis.

Výhodou probácie je, že odsúdený je *mimo negatívnych vplyvov výkonu trestu odňatia slobody*. Zostáva v spoločnosti a nedochádza k prerušeniu rodinných a sociálnych väzieb, *môže viesť normálny život*, udržiava naďalej kontakty aj so širším sociálnym prostredím. Dôležité je, že *môže skôr uhradiť škodu* spôsobenú trestným činom, učí sa prijímať *zodpovednosť* za svoje činy, nie je odtrhnutý od reálneho života, a tak po výkone takéhoto trestu, uloženej povinnosti alebo obmedzenia, môže znova začať život slobodného človeka, lebo nie je traumatizovaný výkonom väzby alebo výkonom trestu. V mnohých prípadoch sa znižuje aj samotné riziko budúceho trestného správania (recidívy).

Výhody mediácie:

- *dobrovoľnosť,*
- *rýchlosť,*
- *dôvernosť,*
- *ústretoivosť a individuálny prístup,*
- *možnosť vytvárať príležitosti na hľadanie alternatív,*
- *nízka nákladovosť,*
- *neformálnosť,*
- *zníženie zaťaženia justičného systému,*
- *riešenie potrieb všetkých zúčastnených v spore,*

- *v rámci úspešnej mediácie v určitých prípadoch neurobenie záznamu do registra trestov,*
- *model na riešenie konfliktov v budúcnosti.*

Výhody probácie:

- *spoločenský záujem,*
- *nižšie náklady štátu,*
- *vykonávanie trestu na slobode,*
- *nenarušeníu rodinných väzieb,*
- *väčší priestor na nápravu, náhradu škody,*
- *prevencia v rámci uložených povinností a obmedzení,*
- *zahľadenie trestu jeho vykonaním, t. j. bez záznamu v registri trestov (napr. vykonaním trestu domáceho väzenia, trestu povinnej práce ...).*

2.1. VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH POJMOV PROBÁCIE A MEDIÁCIE

Probácia a mediácia sú nové spôsoby práce na vysporiadanie sa s trestným činom. V dnešnej spoločnosti je potrebné zaviesť *nové typy trestov*, ktoré sú humánnejšie, efektívnejšie z hľadiska prevencie kriminality než tresty v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody a finančne menej náročné. Tieto nové tresty sa vykonávajú na slobode, pričom páchatel' nenastúpi do výkonu trestu, a preto sa často nazývajú „alternatívne tresty“ alebo aj „komunitné / spoločenské tresty“, ktoré sú vykonávané v spoločnosti (community sanctions). Umiestnenie do ústavu na výkon trestu odňatia slobody zostáva ako posledné východisko na ochranu spoločnosti pred najzávažnejšími trestnými činmi. Ale aj výkon trestu v ústavoch sa má vykonávať takým spôsobom, aby pripravovalo odsúdených páchatel'ov na zmenu ich sociálneho správania po prepustení z väzenia, aby sa z nich stali občania, ktorí dodržia zákony.

Pojmy:

MEDIÁCIA v trestnom konaní je alternatívnou a neautoritatívnou formou mimosúdneho riešenia sporov medzi páchatel'om a poškodeným. Jej cieľom je spoločné hľadanie vyhovujúceho a obojstranne uspokojivého riešenia, ktorým sa

zmierni alebo zníži aktuálne existujúci konflikt prostredníctvom vzájomnej komunikácie. Mediátor môže vykonávať jednotlivé úkony mediácie až potom, čo získal súhlas poškodeného a obvineného. Ak je obvineným mladistvý, na vykonanie mediácie je potrebný aj súhlas jeho zákonného zástupcu. Cieľom mediácie je bezprostredne zainteresovaným a ich priamemu okoliu zaistiť odškodnenie – finančné alebo nefinančné, pomocou komunikačného procesu, ktorý môže byť priamy alebo nepriamy. Tento prístup k riešeniu sporu sa často označuje termínom „restoratívna justícia“.

MEDIÁTOROM v trestnom konaní je probačný a mediačný úradník, ktorý vykonáva jednotlivé úkony v procese mediácie. Zoznam mediátorov v trestných veciach je k dispozícii na stránke Ministerstva spravodlivosti SR. Mediátor môže konať v trestných veciach na podnet vyšetrovateľa, prokurátora, sudcu, poškodeného, obvineného a zákonného zástupcu mladistvého.

PROBAČNÝ A MEDIAČNÝ ÚRADNÍK je osoba, ktorá vykonáva činnosť probácie a mediácie v štátnozamestnaneckom pomere a jeho služobným úradom je okresný súd.

PROBÁCIA - jednoznačná definícia probačnej činnosti neexistuje. To čo spadá pod probačné aktivity, závisí predovšetkým vo veľkej miere od štruktúry a povahy Trestného zákona a Trestného poriadku. V zmysle § 2 ods. 1 písm. a) ZPMU probáciu možno vnímať ako organizovanie a výkon dohľadu nad správaním obvineného v priebehu skúšobnej doby a kontrola samotného výkonu trestu (povinnosti, obmedzenia), ktorý nie je spojený s odňatím slobody a pomoc páchatelovi, aby viedol riadny život a vyhovel podmienkam, ktoré mu boli uložené rozhodnutím prokurátora alebo súdu v trestnom konaní.

TRESTNÝ ČIN je pre spoločnosť nebezpečný čin, ktorého znaky sú uvedené v Trestnom zákone, trestným činom sa rozumie len čin súdne trestný.

ŠTÁDIÁ TRESTNÉHO KONANIA sú: 1. prípravné konanie, 2. konanie pred súdom - vykonávacie konanie.

TRESTNÉ STÍHANIE je úsek konania od začatia trestného stíhania až do právoplatného rozsudku (pre začatie trestného stíhania nie je potrebný bezpochybný záver, že bol spáchaný trestný čin, postačuje vyšší stupeň pravdepodobnosti. Začatie trestného stíhania nevyžaduje, aby bol známy páchatel' trestného činu, postačuje skutočnosť, že všetko „nasvedčuje“ tomu, že bol spáchaný trestný čin).

MLADISTVÝ OBVINENÝ je osoba, ktorá v čase spáchania trestného činu dovŕšila štrnásť rok a neprekročila osemnásť rok svojho veku.

OBVINENÝ je podozrivý zo spáchania trestného činu, proti ktorému bolo vznesené obvinenie (§ 163 TP – *„ak je na podklade zistených skutočností dostatočne odôvodnený záver, že trestný čin spáchala určitá osoba, vydá vyšetrovateľ alebo policajný orgán bez meškania uznesenie, že sa táto osoba stíha ako obvinený“*).

OBŽALOVANÝ po nariadení hlavného pojednávania sa obvinený označuje ako obžalovaný.

ODSÚDENÝ je ten, proti komu bol vydaný odsudzujúci rozsudok, ktorý už nadobudol právoplatnosť, resp. za odsúdeného sa považuje ten páchatel', ktorý bol právoplatným rozsudkom uznaný za vinného.

DELIKVENT- páchatel', vinník, previnilec.

PÁCHATEL' trestného činu je ten, kto čin spáchal.

PENITENCIÁRNA SOCIÁLNA PRÁCA je odborná činnosť, ktorá sa zameriava na sociálnu diagnostiku, stanovenie a realizáciu postupov a metód sociálnej práce a pomoci a na sledovanie ich účinnosti u odsúdeného. Cieľom je zmiernenie alebo odstránenie sociálnych problémov a príprava odsúdeného na riadny život občana po prepustení na slobodu.

2.2. VŠEOBECNÉ INFORMÁCIE O PROBÁCII A MEDIÁCII

PROBÁCIA

Probácia je výraz, ktorý sa vzťahuje k súdnictvu a prokuratúre – v rámci ktorého je obvinený, odsúdený po určitú dobu daný pod kontrolu a dohľad probačného a mediačného úradníka. Probáciu vykonáva probačný a mediačný úradník okresného súdu, v ktorého obvode má pobyt obvinený alebo dosúdený, ktorému bol uložený probačný dohľad. Tieto úkony sa vykonávajú na základe rovnopisu právoplatného rozhodnutia súdu, z ktorého vyplýva povinnosť vykonávať probáciu, alebo na základe písomného pokynu predsedu senátu, samosudcu a v prípravnom konaní prokurátora.

Kontrola a dozor sú v probačných prípadoch hlavnými pracovnými metódami pre probačného a mediačného úradníka. Nikto v podstate nechodí k probačnému úradníkovi sám od seba, ale je k nemu donútený ísť na základe súdneho rozhodnutia. Primárnou úlohou probačného úradníka v procese probácie je dozerať na obvineného, odsúdeného, aby akceptoval a dodržiaval uložené povinnosti a obmedzenia. Takéto opatrenie alebo trest môže mať rôznu podobu. Cieľom **dozoru** je znižovať opätovnú trestnú činnosť a pomáhať obvinenému, odsúdenému pri jeho integrácii do spoločnosti tak, aby sa minimalizovala pravdepodobnosť návratu k trestnej činnosti. Cieľom **kontroly** je zisťovať, či sa všetky uložené povinnosti a obmedzenia plnia. Táto probačná činnosť by však nemala byť iba pasívnou formou kontroly odsúdeného, ale malo by ísť aj o pozitívne a aktívne vedenie odsúdeného. Cieľom tejto probačnej činnosti je zvyšovanie kvality života odsúdeného, vytváranie podmienok pre jeho perspektívnu sebarealizáciu v spoločnosti, v profesionálnom živote, ale aj budovanie spoločenského zázemia sústavnou motiváciou, ktorá by ho uspokojovala. Na základe uvedeného možno vnímať probáciu viac orientovanú na kontrolu, ako vedenie odsúdeného k zodpovednosti voči spoločnosti. Ak je probácia viac orientovaná na pomoc odsúdenému, tak tento prístup sa sústreďuje na prekonávanie problémov, ktoré by mohli viesť k jeho opätovnému páchaniu trestnej činnosti. V týchto prípadoch probačný a mediačný úradník spracováva probačný plán, ktorého súčasťou je aj probačný program, ktorý znižuje tieto rizikové faktory. Tento typ dohľadu a kontroly v procese probácie môže byť súčasťou, napr.: podmienenečného odkladu výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom, podmienenečného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom, pri trestoch povinnej práce, domáceho väzenia, väzbe nahradenej probačným dohľadom, ale aj pri výchovných opatreniach u mladistvých.

Odsúdený, ktorému v skúšobnej dobe bol uložený probačný dohľad, je povinný strpieť nad sebou kontrolu vykonávanú probačným a mediačným úradníkom.

MEDIÁCIA

Hoci mediácia a probácia sú v pracovnej náplni tej istej skupiny odborníkov, svojimi špecifickými metódami práce sa vzájomne odlišujú. Zatiaľ čo probácia je predovšetkým zameraná na páchatel'a, kontrolu a dohľad, mediácia je neautoritatívna forma riešenia sporu a venuje rovnakú pozornosť obeti aj páchatel'ovi. Mediácia je proces komunikácie, pri ktorom sa oboj stranám rovnako umožní, ak dobrovoľne súhlasia, zúčastniť sa na mediácii, aktívne, slobodne a spôsobom zaručujúcim mlčanlivosť, na jeho riešení pod vedením neutrálnej tretej strany - mediátora. Mediácia predstavuje priestor pre tri strany (obeť, páchatel'a a mediátora). V zmysle uvedeného **cieľom mediácie** je predovšetkým uľahčiť komunikáciu a podporiť vzájomnú dohodu oboch strán o pravidlách a podmienkach urovnania a ozdravenia vzťahov. Na dosiahnutie tohto cieľa je potrebné, aby mediátor vytvoril prostredie istoty a úcty voči zainteresovaným stranám, aby tento pocit preniesol aj na vzťahy medzi stranami, a tým pomohol odbúrať ich určitú stiesnenosť a obranný postoj. Takto dosiahnutý cieľ mediáciu odlišuje od *vyjednávania*, kde dve proti sebe stojace strany sa pokúšajú nájsť riešenie bez odvolávania sa na tretiu stranu. Pri mediácii, neutrálna tretia strana (mediátor) nenariaďuje, nerozhoduje o riešení, len pomáha obeti a páchatel'ovi pri vzájomnej komunikácii k dosahovaniu dohody, smerujúcej k reparácii škodlivého následku trestného činu. Mediátor pôsobí ako sprostredkovateľ a v určitých fázach zastáva rolu facilitátora, ktorý uľahčuje proces komunikácie, a to mediáciu odlišuje od arbitráže, kde proti sebe stojace strany poverujú tretiu osobu (arbitra), aby rozhodla v ich mene. Za pozitívne možno vnímať situáciu, ak v rámci mediácie dokážeme slovo konflikt, resp. problém zmeniť na slovo príležitosť, skúška, výzva, možnosť. Tieto slová nám oveľa ľahšie pomôžu hľadať možné riešenia.

Mediácia sa môže týkať finančných, ale aj nefinančných dôsledkov trestného činu. Dohoda dosiahnutá v procese mediácie medzi poškodeným a obvineným sa týka náhrady škody (aj finančnej), ak bola činom spôsobená, resp. obsahuje aj iné opatrenia na jej náhradu. Je dôležité, aby bola dohoda pre zainteresované strany jasná a zrozumiteľná. Mala by v podstate odpovedať na štyri základné otázky: Kto? Čo? Kedy? a Ako?. Ide o presne formulácie vo veci predmetu náhrady škody, akým

spôsobom bude uhradená. Takto spísaná dohoda v konaní o prečine, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov, môže sudca, prokurátor so súhlasom obvineného a poškodeného rozhodnúť o schválení zmieru. Pri podmiennečnom zastavení trestného stíhania je dostačujúci súhlas obvineného. Ale okrem uvedeného obeť aj páchateľ v mnohých prípadoch pociťujú potrebu diskutovať aj o iných témach, ktoré úzko súvisia s trestným činom. Obeť, napríklad z pohľadu psychologickkej perspektívy, chce porozumieť, čo sa vlastne stalo a akú mal páchateľ osobnú motiváciu pre spáchanie činu, napr. prečo práve jeho prepadol, zbil, okradol a pod.. Obete ťažších trestných činov často pociťujú potrebu vyjadriť sa pred páchateľom, ako aj osobne mu objasniť aké ďalekosiahle dôsledky mal jeho trestný čin na neho a celú jeho rodinu, napr. v dôsledku pohryznutia psom máva poškodený panickú traumu, ak vidí voľne pobejúceho psa; v dôsledku čelnej zrážky áut má poškodený poranenú chrbticu a nemôže vykonávať svoje povolanie vodiča, strata zamestnania, zníženie finančných príjmov v rodine a pod. Samozrejme, že aj páchateľ často bojuje so svojimi pocitmi a chce vysvetliť a ospravedlniť svoje správanie a vyjadriť nápravu. A toto by sa mu malo umožniť. O všetkých týchto otázkach a potrebách sa nemožno baviť adekvátnym spôsobom v rámci formalizovaného súdneho konania, ale musia sa vybaviť flexibilnejším a hlavne dôvernejším spôsobom. Mediátor má zručnosti a kapacitu poskytnúť a napomôcť takémuto komunikačnému procesu medzi oboma stranami v bezpečnom prostredí. V rámci mediácie, okrem už uvedeného, mali by sme mať na mysli to, že neriešené konflikty znižujú kvalitu nášho života.

3. PRÁVNÝ ZÁKLAD PROBÁCIE A MEDIÁCIE

Inštitút probácie a mediácie má vo svete tradíciu už niekoľko desiatok rokov a jeho korene siahajú do starej Číny. U nás predstavuje zatiaľ len počiatočné štádium využitia alternatívneho riešenia sporov. Vláda Slovenskej republiky v máji roku 2000 schválila legislatívny zámer rekodifikácie trestných kódexov, pričom jedným zo základných dôvodov bola modernizácia a prispôbenie sa novým podmienkam a trendom spoločnosti. Išlo najmä o zmeny sankčného systému, v rámci ktorého by sa malo ťažisko trestania menej závažných trestných činov preniesť na inštitút mediácie a probácie, na zavedení ktorého Ministerstvo spravodlivosti SR v rámci projektu z Európskej únie v apríli 2002 v troch okresných súdoch (Bratislava IV, Nové Zámky,

Spišská Nová Ves) otestovalo praktické uplatňovanie probačnej a mediačnej činnosti na Slovensku.

Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch (ZPMU) nadobudol účinnosť 1.1.2004. Konkrétne v § 2 ods.1 písm. b) ZPMU vymedzuje právnu definíciu mediácie. Zakotvuje sa v ňom právny rámec, postavenie, pôsobnosti, práva i kompetencie probačných a mediačných úradníkov, ktorí sú štátnymi zamestnancami vykonávajúcimi úlohy štátnej služby v služobnom úrade toho ktorého súdu.

Významné zmeny v tejto oblasti priniesli aj nové trestné kódexy, konkrétne *Trestný zákon (TZ)* a *Trestný poriadok (TP)*. Aj keď bol inštitút probácie a mediácie zavedený od roku 2004, v celom rozsahu mohol byť využívaný až po účinnosti nových trestných kódexov, t. j. od 1. januára 2006.

Úkony probácie a mediácie sú v rámci týchto právnych úprav jasne formulované ako prostriedky na podporu uplatnenia odklonov v trestnom konaní - urovanie, resp. aspoň zmiernenie konfliktného stavu medzi stranami a uplatnenie rôznych spôsobov dohľadu, vrátane kontroly dodržiavania uložených obmedzení a povinností.

V zásade ide pri mediácii o podporu riešenia sporu dohodou (samozrejme v prípadoch, keď je to podľa zákona možné – napr. pri trestných činoch proti majetku). Pri probácii ide o kontrolu a dohľad nad výkonom trestov nespojených s odňatím slobody, ak ich súčasťou je aj probačný dohľad. Úkony probácie sa vykonávajú na základe rovnopisu právoplatného rozhodnutia súdu, z ktorého vyplýva povinnosť vykonávať probáciu, napr.: podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom, nahradenie väzby probačným dohľadom, podmienené prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom, trest povinnej práce, trest domáceho väzenia a pod. Čiže probačný a mediačný úradník koná v predmetných veciach na základe právneho mandátu od kompetentného a rozhodujúceho orgánu.

Ďalším zákonom, ktorý súvisí s výkonom probácie a mediácie v trestných veciach je zákon č. 528/2005 Z. z. o výkone trestu povinnej práce a o doplnení zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Postupy súdov, okrem iného i pri výkone probácie a mediácie upravuje vyhláška Ministerstva spravodlivosti SR č. 417/2006 Z.

z. ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre súdy.

V rámci civilného práva existuje rovnako mediácia, ktorú si netreba zamieňať s trestnou mediáciou. Strany sporu podobne ako pri mediácii v trestnoprávnej oblasti zúčastňujú sa jej priebehu dobrovoľne a ich súčinnosť a prítomnosť nemožno nijakým spôsobom vynucovať. Podrobnosti upravuje *zákon č. 420/2004 Z. z. o mediácii*.

4. PROBÁCIA A MEDIÁCIA DNES – STRUČNÁ ANALÝZA SÚČASNEJ SITUÁCIE Z PRAKTICKÉHO POHĽADU

V súčasnosti je potrebné v rámci ZPMÚ zadefinovať jasný mandát probačného a mediačného úradníka v procese mediácie. Ide o okruh problémov v oblasti vykonateľnosti uložených trestov, povinností a obmedzení, ktoré by mali byť rámcovo viac sofistikované. Týmto krokom sa dosiahne vyváženosť medzi novými trestnými kódexmi a empirickou praxou, čo sa výrazne odzrkadlí aj v kvalitatívnej rovine v oblasti aplikácie probácie a mediácie.

Problémové oblasti pri probácii:

Z pohľadu praktického výkonu probácie sa ako problémový okruh ukazuje reálne plnenie uložených povinností podľa § 51, ods. 3, ods.4 TZ a výchovných povinností a obmedzení uložených podľa § 107 TZ.

Osobitne sa jedná o povinnosti ukladané plnoletým alebo mladistvým, aby sa podrobili v súčinnosti s probačným a mediačným úradníkom alebo iným odborníkom programu sociálneho výcviku alebo inému výchovnému programu podľa § 51 ods. 4 písm. g) T.z. alebo sa podľa §51 ods. 4 písm. i) TZ podrobili v skúšobnej dobe psychoterapii alebo zúčastnili na psychologickom poradenstve. Je potrebné zvážiť, či by psychoterapia nemala byť realizovaná len na základe odporúčania odborníka v tejto oblasti (napr. ako stanovisko súdneho znalca), nakoľko psychoterapia je liečebné pôsobenie na nemoc, poruchy alebo anomáliu psychologickými prostriedkami.

Rovnako problémové je plnenie uložených povinností mladistvým, a to najmä plnenie povinností podrobiť sa programu sociálneho výcviku, psychologickému poradenstvu, psychoterapeutickému programu, ktoré nie sú probačným programom.

V tejto súvislosti je možné identifikovať dva základné problémy:

- nedostatok subjektov, u ktorých je možné tieto programy, výcviky a pod. zabezpečiť, navyše subjekty nie sú (s istými výnimkami napr. občianske združenie EDUKOS, ktoré ako prvé začalo vykonávať sociálne výcviky pre odsúdených v okresoch Poprad, Stará Ľubovňa, Brezno, Žilina) svojou povahou a zameraním uspokojené na bezplatné poskytovanie takýchto programov, výcvikov a pod.,
- nedostatok finančných zdrojov, resp. nevyčlenenie potrebných finančných prostriedkov v rozpočtoch súdov na úhradu týchto programov za podmienok, že na túto oblasť bude spracovaná metodika, ktorej obsahom bude taxatívne určená minimálna a maximálna dĺžka trvania takéhoto programu.

Zákon č. 550/2003 Z. z o probačných a mediačných úradníkoch

Návrhy na odstránenie základných aplikačných problémov, ktoré spôsobujú deformácie praktického výkonu.

Keďže novelizáciou trestných kódexov sa rozšírila a spresnila oblasť probácie ako kompatibilného celku, napr. ustanovenia § 51 TZ Podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom, § 53 TZ Trest domáceho väzenia, § 54 TZ Trest povinnej práce, § 25 TP Probačný a mediačný úradník, § 80 ods.1 písm. c) TP Nahradenie väzby dohľadom probačného a mediačného úradníka, § 82 ods. 4 TP, kde plnenie a kontrolu uložených povinností alebo obmedzení vykonáva súdom určený probačný a mediačný úradník a pod., je potrebné účel probácie zadefinovať tak, aby cieľ probácie vychádzal zo súčasne platného a účinného TZ a TP.

5.1. PROCES PROBÁCIE A MEDIÁCIE V PRAXI A ŠTATISTIKA

Probácia

Probační a mediační úradníci (PMÚ) napomáhajú vyriešiť základné otázky probácie, ktoré sú v niektorých prípadoch problematické z pohľadu ich vykonateľnosti. Ide v podstate o to, aby mandát na vykonávanie probácie bol od kompetentného a rozhodujúceho orgánu jasný a jednoznačný pre PMÚ, ale aj pre

obvineného a odsúdeného. V rámci tohto procesu sa taktiež neurčili pravidlá a podmienky, akým spôsobom sa má vykonávať trest domáceho väzenia a právny mandát probačného úradníka, ktorý má zabezpečovať kontrolu tohto trestu, ak nefunguje elektronické monitorovanie.

Pokiaľ ide o prevenciu trestného činu a o reintegráciu páchatel'a do spoločnosti, stúpajúce údaje dokazujú, že využitie probácie môže byť naozaj efektívne. Tým, že delikvent je prinútený byť v domácom prostredí, zabraňuje sa negatívnym vplyvom väzenia a stotožnenie sa páchatel'a so subkultúrou spoluväzňov. Keď páchatel'ovi povolia pokračovať žiť v jeho rodine a umožnia mu aj pracovať a keď ho povzbudzujú a podporujú, pristupuje oveľa zodpovednejšie k svojej rodine a k obeti. Vo všeobecnosti využitie probácie je adekvátne pre osoby, ktoré spáchali trestný čin hlavne v dôsledku osobnostnej a sociálnej nezrelosti. Postoje a správanie delikventa sa môže upraviť kombináciou kontroly, liečby a pomoci. Dôležitou podmienkou je vytvoriť dobré pracovné vzťahy medzi probačným pracovníkom a páchatel'om. V atmosfére rešpektovania a dôvery možno diskutovať aj o osobných problémoch a zážitkoch a zároveň sa dá poradiť páchatel'ovi, ako má čeliť ťažkostiam, ako si má zorganizovať svoj život, aby neporušoval zákon. V procese probácie je vhodné nechať páchatel'a zúčastňovať sa na špecifických výchovných a vzdelávacích aktivitách s cieľom, aby nadobudol ďalšie personálne, sociálne a profesionálne zručnosti. Príkladom sú vzdelávacie a terapeutické programy – individuálne alebo skupinové – pre drogový závislý a alkoholikov, pre sexuálnych páchatel'ov alebo pre osoby s nedostatočnou sebakontrolou. U mnohých páchatel'ov sa dajú očakávať „pády a vzkriesenia“, a preto počas tohto procesu je potrebné, aby ho probačný úradník ustavične podporoval.

Dohľad a poradenstvo probačného úradníka sa môže tiež uskutočniť v kontexte s domácim väzením, ktoré potom je dobrou alternatívou väzby a môže tiež zmierniť, v kontexte so skorším prepustením z väzenia, prechod medzi zadržaním a úplnou slobodou. Pre pochopiteľné dôvody prepustenie z väzenia je – tiež bez systému domáceho väzenia – úspešnejšie v zmysle reintegrácie a prevencie recidívy za podmienky, že domáce väzenie páchatel' akceptuje. Úspešná reintegrácia do spoločnosti sa musí preto pripraviť už počas zadržania. Do tejto práce sú obyčajne zahrnutí probační úradníci. Výskum ukázal, že menej recidívy sa vyskytujú

v systéme, v ktorom sa uplatňuje skoršie podmiennečné prepustenie v porovnaní s prepustením páchatel'a na konci trestu odňatia slobody bez ďalšieho dohľadu.

Keď ide aj o trest povinnej práce, často nazývanú „verejnoprospešná činnosť“ môže sa predpokladať, že reintegrácia a prevencia trestného činu bude efektívnejšia ako trest odňatia slobody. Dôležitou časťou tohto pozitívneho účinku a prevencie trestného činu je skúsenosť páchatel'a, že môže robiť niečo užitočné alebo, že môže spoločnosti nahradiť škodu. Určite na páchatel'ov, ktorí majú za sebou históriu negatívnych skúseností v mládežníckych zariadeniach, ako aj s nápravnovýchovnými zariadeniami, skúsenosť s verejnoprospešnou činnosťou môže vplývať pozitívnym spôsobom na ich mienku o samom sebe. Tento systém povinnej práce sa ukazuje efektívnejším, keď sa páchatel'ovi prejavuje dobrá sociálna a osobná podpora a keď ho usmerňujú. Výskum, verejná mienka, ale aj obeť hodnotí trest povinnej práce za zmysluplnejší ako realizáciu trestu odňatia slobody.

Programy reintegrácie za pomoci probácie sú úspešnejšie, ak sa zamerajú na vysokorizikových páchatel'ov, ak sa sústreďujú výslovne na problematické správanie, ak sú jasne štruktúrované a správne realizované a ak probační úradníci sa vhodne motivujú a vzdelávajú. Avšak pre mnohých páchatel'ov reintegrácia sa považuje za dlhodobý proces. Ak voči páchatel'ovi sa uplatňuje viac sankcií, od samotnej probácie je nereálne očakávať, že tento páchatel' zastaví svoju trestnú činnosť, ale pre túto osobu probácia môže prispieť k vyššiemu stupňu poznávacích a výchovných zručností.

V roku 2008 bolo v Slovenskej republike celkovo pridelených **7 276** (v r. 2007- 6 938) **vecí na probáciu**, čo znamená **nárast takmer o 5 %**. Do roku 2009 sa prenáša 3124 vecí, teda takmer 58 % vecí.

Čo sa týka výkonu činnosti probačného dohľadu najčastejšie bol využívaný, rovnako ako v roku 2007 a roku 2006, v prípadoch podmiennečného odkladu výkonu trestu odňatia slobody. Z celkového počtu vecí to bolo až v 5 194 prípadoch (r. 2007 – 1 079). Nárast oproti roku 2007 je skoro päťnásobný, čo svedčí o skutočnosti, že výkon trestu odňatia slobody je skutočne ukladaný v prípadoch, kedy nie je možné využiť inú alternatívu. Potvrďuje to i stúpajúci trend náhrady

výkonu väzby probačným dohľadom (§80 ods.1, písm. c) TP). V tomto prípade zaznamenávame nárast o 23,1%.

Od roku 2006 zaznamenávame postupný nárast i v nových druhoch trestov, osobitne trest povinnej práce bol v roku 2006 uložený celkovo v 43 prípadoch, v roku 2007 už v 302 prípadoch (viac ako 200%-ný nárast oproti roku 2006) a v roku 2008 zaznamenávame opäť nárast o 350, t.j. v percentuálnom vyjadrení až o 115%.

V roku 2008 bol trest domáceho väzenia uložený na 5 okresných súdoch v celkovom počte 32. Z absolútnych čísiel vyplýva, že trest domáceho väzenia sa v praxi výrazne nevyužíva, i keď v percentuálnom porovnaní zaznamenávame za rok 2008 nárast o 83,33% oproti roku 2007 (v roku 2006 - 11x, v roku 2007 – 18x; medziročný nárast o 63%).

V rámci výkonu probácie bolo v sledovanom období vykonaných celkovo 21 889 (v roku 2007 - 16186) stretnutí probačného a mediačného úradníka s odsúdenými a 1093 stretnutí s poškodenými. Počet probačných stretnutí s odsúdenými stúpol o cca 35%, a to pri stálom počte probačných a mediačných úradníkov (cca 300 stretnutí na 1 probačného a mediačného úradníka).

Mediácia

V priebehu ostatných rokov sa nielen u nás, ale aj v ďalších krajinách Európskej únie prejavuje tendencia obmedzovania trestu odňatia slobody a jeho nahradzovanie alternatívnymi trestami, a preto je žiaduce využívať mediáciu v čo najširšom možnom meradle.

Ako pozitívum sa dá hodnotiť skutočnosť, že prípady, v ktorých sa podarilo pri mediácii dospieť k dohode a trestné stíhanie sa podmiennečne zastavilo, tieto mediácie prechádzajú na probáciu, a teda probačný a mediačný úradník vykonáva dohľad nad plnením dohody zo strany páchatel'a. Najčastejšími obmedzeniami, resp. povinnosťami je povinnosť nahradiť škodu poškodenému, ktorá vznikla trestným činom. Týmto krokom sa poškodenému garantuje skutočnosť, že v prípade neplnenia dohody nemusí opätovne riešiť tento problém. Probačný úradník v prípade neplnenia dohody zo strany obvineného, môže aj počas skúšobnej doby podať návrh príslušnému orgánu, aby sa v trestnom stíhaní pokračovalo.

V procese probácie a mediácie je nevyhnutné, aby probačný a mediačný úradník bol predovšetkým flexibilný a empatický pri individuálnej práci s obvineným, odsúdeným a poškodeným. Ide o proces, ktorý je neustále vo vývoji, čo v praxi znamená nepretržite sa vzdelávať, aby dosiahnutie žiaduceho cieľa nebolo len záujmom jednej osoby, ale aby išlo o aktívny prístup zo strany poškodeného, obvineného a odsúdeného.

Hodnotenie mediačných programov medzi obeťou a páchatelom v iných krajinách ukázalo pozitívne výsledky z viacerých uhlov pohľadu. Zdôraznili sa podmienky existencie vhodných organizácií poskytujúcich mediačné služby a vzdelávanie mediátorov. Ak chceme ponúkať mediáciu vysokej kvality, je rozhodujúce, aby bola založená na jasných mediačných metódach. Úloha mediátora je v tomto procese podstatná. Dôležitú úlohu pre políciu a predstaviteľov súdov má výber a určenie vhodných prípadov pre mediáciu, pre ktoré musí byť v spolupráci s mediačnými a probačnými úradníkmi vypracovaná efektívna metóda. Vo všeobecnosti, účasť na výsledkoch mediácie predstavuje pre oboch – obeť aj páchatela vysoký stupeň uspokojenia. Veľká väčšina obetí aj páchatelov je (veľmi) spokojných s procesom aj výsledkami mediácie. Keď sa dosiahne dohoda medzi obeťou a páchatelom, vtedy vo všeobecnosti je páchatel veľmi naklonený ju akceptovať. Ale je dokázané, že vysoká úroveň uspokojenia sa dosiahne aj keď dohoda nie je dosiahnutá. To znamená, že zúčastnenie sa na procese je niekedy dôležitejšie než samotný výsledok. Výskum odhalil mierne pozitívne výsledky aj pri vyhodnotení recidív. Najpozitívnejší efekt na zníženie recidívy má mediácia medzi obeťou a páchatelom tzv. variant rodinných skupinových stretnutí. Na tieto stretnutia sú pozývaní nielen obeť a páchatel, ale aj členovia ich rodín a ostatné zainteresované osoby.

Mediácia sa môže vykonávať priamo, to znamená, že obeť a páchatel sa stretnú osobne, tzv. stretnutie „face to face“. Samozrejme mediátor oboch dobre pripraví na túto situáciu vopred, počas vzájomného stretnutia im pomáha, dokonca aj po stretnutí, ak je treba. Často sa ale mediácia robí nepriamym spôsobom. V tomto prípade obeť aj páchatel sa nestretávajú osobne, ale vzájomne komunikujú cez mediátora, ktorý tu pôsobí ako sprostredkovateľ. Na mediácii sa často zúčastňuje nielen obeť a páchatel, ale aj členovia ich rodín môžu hrať dôležitú úlohu. Výsledkom mediácie môže byť písomná dohoda, ale to nie je nevyhnutné.

V roku 2008 bolo v Slovenskej republike celkovo pridelených **2 483 vecí na mediáciu** (čo je pokles o cca 34% oproti roku 2007). K celkovému číslu pridelených vecí 2483 treba doplniť i počet mediácií 541, ktoré sa preniesli z roku 2007.

V sledovanom období bolo vykonaných celkom 5183 mediačných stretnutí, s obvinenými bolo vykonaných 3203 sedení a s poškodenými 2959 sedení (v priemere vychádza na jedného probačného a mediačného úradníka približne 100 mediačných stretnutí ročne).

Celkovo bolo ukončených úspešne 2 371 pridelených vecí, pričom najčastejším spôsobom bol spôsob ukončenia **zmierom**.

Zároveň bola v súvislosti s týmto inštitútom **na všeobecne prospešné účely pre obce a iné právnické osoby** poukázaná čiastka **50 423,720 EUR** (1 519 065,- Sk) a suma **64 178,91 EUR** (1 933 454,- Sk) bola určená **poškodeným**. V sledovanom období bola v dôsledku úspešnej mediácie dosiahnutá náhrada škody (vrátane finančných prostriedkov dosiahnutých pri zmieri) vo finančnej forme vo výške **835 282,34 EUR** (25 163 716,- Sk). To je i napriek celkovému poklesu vecí na mediáciu porovnateľná suma s predchádzajúcim rokom.

5.2. PODMIENKY VÝKONU MEDIÁCIE A PROBÁCIE V POLÍCIÍ

Vyšetrovateľ vykonáva vyšetrovanie. Skrátene vyšetrovanie vykonáva policajný orgán. Prokurátor vykonáva dozor nad zachovávaním zákonnosti pred začatím trestného stíhania (na základe TP § 157 - §159 oznámenie o spáchaní trestného činu) a v prípravnom konaní. Ak výsledky vyšetrovania dostatočne svedčia o spáchaní trestného činu, prokurátor podá obžalobu. Trestné stíhanie pred súdom je možné len na základe obžaloby, ktorú podá prokurátor. Za potrestaného sa považuje len odsúdený.

Vyšetrovatelia Policajného zboru (PZ) sa od poverených príslušníkov PZ líšia závažnosťou trestnej činnosti, ktorú dokumentujú. Mediácia v zmysle TP (obmedzená na podmienené zastavenie trestného stíhania a zmier) ako alternatívny spôsob ukončenia veci sa u nás uplatňuje pri prečinoch, o ktorých sa koná skrátene vyšetrovanie. Skrátene vyšetrovanie vykonávajú poverení príslušníci PZ o menej závažných prečinoch (teda prečinoch, za ktoré umožňuje TZ v osobitnej časti uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby nepresahujúcou tri roky), ale

aj vyšetrovatelia PZ, o závažnejších prečinoch (teda prečinoch, za ktoré umožňuje TZ v osobitnej časti uložiť trest odňatia slobody s dolnou hranicou prevyšujúcou tri roky a hornou hranicou neprevyšujúcou päť rokov).

Vyšetrovanie (zahŕňa aj skrátené vyšetrovanie) predstavuje náplň, resp. sa prekrýva s prípravným konaním, a to predchádza súdnemu konaniu.

TP upravuje štyri osobitné spôsoby trestného konania, okrem vyššie uvedených aj podmiennečné zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného a konanie o dohode o vine a treste. V týchto dvoch prípadoch však nejde o riešenie sporu medzi poškodeným a obvineným. Konanie o zmieri spíňa, na rozdiel od podmiennečného zastavenia trestného stíhania, kde sa vyžaduje len súhlas obvineného, podmienku podľa § 2 ods. 2 ZPMÚ o súhlase poškodeného i obvineného s takýmto postupom.

Zmier je prípustný iba vtedy, ak ide o prečin, za ktorý umožňuje TZ uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou neprevyšujúcou 5 rokov, pričom ním nesmie byť spôsobená smrť, nesmie ísť o korupciu a neprichádza do úvahy ani vtedy, keď sa trestné stíhanie vedie proti verejnému činiteľovi.

Zmier prichádza do úvahy iba vtedy, ak s ním vyjadrí súhlas obvinený, ako aj poškodený. Policajt, ktorý ako prvý prichádza do kontaktu s poškodeným a s obvineným, je povinný ich o možnosti zmieru poučiť a vyžiadať si ich vyjadrenie k tejto možnosti vo forme súhlasu či nesúhlasu. Policajt prichádza spravidla najprv do kontaktu s poškodeným, ktorý sa rozhodne podať trestné oznámenie na najbližšom obvodnom oddelení PZ alebo pri stretnutí na mieste spáchania trestného činu, ak sa podarí zistiť páchatela.

Ak policajt získa súhlas od „strán sporu“, je povinný v zmysle § 3 ods. 4 ZPMÚ informovať probačného a mediačného úradníka vo svojom služobnom obvode o takomto prípade, najmä v konaní proti mladistvým.¹

---

¹ V súvislosti s týmto ustanovením vydal prezident Policajného zboru dňa 11. 1. 2005 usmernenie podriadeným útvarom, aby policajti dôsledne skúmali jednotlivé trestné veci v súvislosti s dodržiavaním predmetného ustanovenia ZPMÚ a o prípadoch vhodných na vykonanie mediácie a vždy informovali probačného a mediačného úradníka.

Návrh na zmier môže policajt dať prokurátorovi vykonávajúcemu v danej veci dozor nad dodržiavaním zákonnosti v prípravnom konaní a ten rozhodne o jeho schválení vtedy, keď obvinený vyhlási, že spáchal skutok, za ktorý je stíhaný a nie sú odôvodnené pochybnosti o tom, že jeho vyhlásenie bolo vykonané slobodne. Na toto vyhlásenie nie je možné v ďalšom konaní prihliadnuť ako na dôkaz, ak prokurátor zmier neschváli. Ako vyplýva z uvedeného, obvinený nepriznáva vinu za spáchaný skutok. Okrem vyhlásenia o spáchaní skutku musí obvinený nahradiť škodu, ak bola činom spôsobená, alebo urobiť opatrenia na náhradu škody, prípadne odstrániť ujmu vzniknutú trestným činom. Okrem toho musí tiež na všeobecne prospešné účely

zložiť na účet prokuratúry peňažnú sumu primeranú závažnosti spáchaného trestného činu.

Keďže úloha mediačného a probačného úradníka spočíva v sprostredkovaní riešenia sporu medzi poškodeným a obvineným, konkrétnejšie v utváraní podmienok na rozhodnutie o zmieri, ako aj v uskutočňovaní úkonov na účely uzavretia dohody medzi poškodeným a obvineným o náhrade škody, ktorá vznikla trestným činom alebo na účely odstránenia takto vzniknutej ujmy v zmysle § 3 ods. 1 písm. a), písm. c) ZPMÚ, mal by mediačný a probačný úradník po tom, ako sa o prípade vhodnom do mediácie dozvie od policajta, vstúpiť do prípravného konania a aktívne pôsobiť na poškodeného i obvineného smerom k úspešnému uzavretiu dohody.

Prokurátor, ktorému predloží policajt návrh na zmier, rozhodne o schválení zmieru a zastavení trestného stíhania, ak sú splnené vyššie uvedené podmienky vzhľadom na povahu a závažnosť spáchaného činu, na verejný záujem, na osobu obvineného a na jeho osobné a majetkové pomery a považuje takýto spôsob rozhodnutia za dostačujúci. Pred tým než rozhodne, vypočuje strany, ale iba vtedy, ak to okolnosti prípadu vyžadujú. Napríklad, ak z výsluchu obvineného nie je zrejmé, či si je vedomý dôsledkov schválenia zmieru a podobne.

O schválení zmieru a zastavení trestného stíhania môže rozhodnúť aj súd, ak pri preskúmaní obžaloby alebo na hlavnom pojednávaní zistí, že sú splnené zákonné podmienky. Proti takémuto rozhodnutiu môže podať sťažnosť iba prokurátor.

Podmienečné zastavenie trestného stíhania sa od zmieru zjednodušať líši v tom, že sa nevyžaduje súhlas poškodeného na takýto postup, obvinený nemusí uhradiť škodu, stačí, ak dôjde k dohode o jej uzavretí, nemusí zložiť na účet prokuratúry peňažnú sumu na všeobecne prospešné účely a v uznesení o podmienečnom zastavení trestného stíhania sa obvinenému určí skúšobná doba na jeden až päť rokov, pričom sa mu môže uložiť, aby v tejto dobe uhradil škodu podľa dohody s poškodeným, ale tiež dodržiaval primerané obmedzenia smerujúce k tomu, aby viedol riadny život, alebo aby sa zdržal činnosti, ktorá by viedla k spáchaniu prečinu, napríklad požívaním alkoholických nápojov. Uznesenie sa doručuje obvinenému i poškodenému, ktorí voči nemu môžu podať opravný prostriedok, teda sťažnosť, aj vtedy, ak o podmienečnom zastavení trestného stíhania rozhodne súd.

Prokurátor alebo súd rozhodne, či sa obvinený osvedčil, ak počas skúšobnej doby viedol riadny život. Ak riadny život nevedie, rozhodne o pokračovaní trestného stíhania aj počas trvania skúšobnej doby.

5.3. PODMIENKY VÝKONU MEDIÁCIE A PROBÁCIE VO VÄZENSTVE

Väzenstvo Slovenskej republiky, resp. zabezpečovanie výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody je v pôsobnosti Zboru väzenskej a justičnej stráže. Podľa § 4 zákona č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov, Zbor väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „zbor“), v rámci svojej pôsobnosti popri zabezpečovaní výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody zabezpečuje tiež ďalšie činnosti, napr. ochranu a stráženie objektov zboru určených na výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody, zabezpečuje tiež penitenciárnu starostlivosť o obvinených vo výkone väzby a odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody. K činnostiam zboru patrí tiež zabezpečovanie podmienok zamestnávania obvinených a odsúdených, poskytovania zdravotnej starostlivosti väzneným osobám a mnohé ďalšie činnosti v súlade s právnymi predpismi. Pri plnení svojich úloh spolupracuje zbor so štátnymi orgánmi, obcami, ozbrojenými silami, ozbrojenými zbormi, ale aj s právnickými a fyzickými osobami. Osobitná pozornosť je venovaná spolupráci so súdmi, organizáciami a občianskymi združeniami, ktoré participujú na zaobchádzaní s obvinenými a odsúdenými tak, aby

sa udržiavali podmienky bezpečnosti spoločnosti a plnil účel výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody.

Zabezpečovanie podmienok úspešnej integrácie väzňov do spoločnosti nie je možné bez aktívnej spolupráce zboru s orgánmi a inštitúciami realizujúcimi programy zamerané na prevenciu kriminality, sociálne služby a usilujúce sa o progresívne formy eliminovania kriminality a jej dôsledkov v spoločnosti.

Výkon probácie a mediácie patrí k tým inštitútom, ktorých progresívnosť a efektívnosť je známa. Pre ich uplatňovanie vo väčšom rozsahu je však potrebné zvyšovať úroveň informovanosti spoločnosti o možnostiach ich uplatňovania aj v podmienkach väzenstva.

K podmienkam výkonu probácie a mediácie vo vzťahu k obvineným vo výkone väzby a odsúdeným vo výkone trestu odňatia slobody boli v súvislosti s rekodifikáciou trestnoprávných predpisov vykonané zmeny vo viacerých právnych predpisoch.

Vykonala sa implementácia ustanovení o činnosti probačných a mediačných úradníkov vo vzťahu k obvineným a odsúdeným:

a) Zákon č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby v znení zákona č. 127/2008 Z. z. v ustanovení § 9 umožňuje predvedenie obvineného pred probačného a mediačného úradníka a to v pracovných dňoch v čase medzi 7.00 h a 18.00 hod. a v sobotu v čase medzi 7.00 a 15. 00 hod. Predvedenie sa vykonáva na základe ich žiadosti. Podotýkame, že pred iné orgány alebo osoby možno obvineného predviesť len po predchádzajúcom súhlase orgánu činného v trestnom konaní.

Uvedené ustanovenie umožňuje v podmienkach výkonu väzby vykonať rozhovor, resp. úkony probačného a mediačného úradníka s obvineným bez prítomnosti, resp. počutia tretej osoby.

b) Zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody v znení zákona č. 93/2008 Z. z. umožňuje činnosť probačného a mediačného úradníka v súlade s ustanovením § 67. V uvedenom ustanovení je upravená účasť súdu a orgánov činných v trestnom konaní vo vzťahu k odsúdeným vo výkone trestu odňatia slobody nasledovne: „Pri výkone svojej právomoci a v súvislosti s konaním je súd, orgán činný v trestnom konaní, vyšší súdny úradník a probačný a mediačný úradník oprávnený navštevovať odsúdeného vo výkone trestu, hovoriť s ním bez prítomnosti

tretej osoby a nahliadať do jeho osobného spisu a ďalších písomností, ktoré súvisia s výkonom trestu a ktoré sú potrebné na účely konania“.

Uvedené legislatívne podmienky umožňujú probačným a mediačným úradníkom vykonávať svoju činnosť vo väzniciach Slovenskej republiky, komunikovať s obvinenými a odsúdenými a vykonávať všetky úkony zamerané na výkon mediácie a probácie v súlade s osobitnými predpismi (zákon o probačných a mediačných úradníkoch).

Ustanovenie § 66 cit. zákona umožňuje účasť orgánov a organizácií na zaobchádzaní s odsúdenými.

c) Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 368/2008 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody upravuje v ustanovení § 66 podmienky účasti orgánov a organizácií na zaobchádzaní s odsúdenými. Ustanovenie upravuje podmienky, v rámci ktorých zástupcovia orgánov a organizácií uvedených v § 66 cit. zákona môžu s odsúdeným udržiavať osobný aj písomný kontakt, zaujímať sa o jeho správanie a pomáhať mu pri vytváraní vhodných podmienok po prepustení z výkonu trestu. Uvedené orgány sa môžu podieľať najmä na riešení sociálnych problémov odsúdených, pri vytváraní priaznivých podmienok po prepustení z výkonu trestu, pri organizovaní, zabezpečovaní a uskutočňovaní kultúrno-osvetovej činnosti a vzdelávaní, pri materiálno-technickom vybavení učební, miestností na športovú a záujmovú činnosť, tiež pri podpore a pomoci pri uplatňovaní nových metód a spôsobov resocializácie, uskutočňovaní odborných seminárov a špecializovanej prípravy personálu na zaobchádzanie s odsúdenými.

V praxi uvedené ustanovenia cit. zákonov umožňujú probačným a mediačným úradníkom kontaktovať sa osobne a tiež písomnou formou s odsúdenými, podieľať sa na zaobchádzaní s odsúdenými, poskytovať im informácie o možnostiach a účele mediácie a probácie, ako aj získavať informácie o správaní a postojoch odsúdených k uplatneniu mediácie a probácie.

Za účelom zabezpečovania probačného dohľadu po výkone trestu ústavy zboru zabezpečujú zasielanie písomných oznámení o nadchádzajúcom prepustení odsúdeného na súd v mieste trvalého bydliska odsúdeného pre probačného

a mediačného úradníka. Obsahom oznámenia sú dôležité informácie o správaní odsúdeného počas výkonu trestu, o jeho postoji k plneniu povinností, o udelených disciplinárnych odmenách a uložených trestoch, o absolvovaných aktivitách, liečeniach, prípadne možných rizikách v správaní, najmä však resocializačných potrebách zameraných na reintegráciu prepusteného odsúdeného do spoločnosti. Uvedené oznámenia ústavy zasielajú tiež na úrady práce, sociálnych vecí a rodiny v mieste trvalého bydliska prepusteného odsúdeného pre sociálneho kurátora vykonávajúceho sociálnu kuratelu nad osobami prepustenými z výkonu trestu odňatia slobody.

Úlohou sociálnych kurátorov je participovať na poskytovaní postpenitenciárnej starostlivosti osobám prepusteným z výkonu trestu odňatia slobody. Súčasťou oznámenia sú tiež odporúčania pre sociálneho kurátora zamerané na vykonávanie potrebnej postpenitenciárnej starostlivosti za účelom zabezpečenia úspešnej reintegrácie prepusteného odsúdeného do spoločnosti.

Uvedené činnosti a opatrenia ústavov zboru zabezpečujú poskytovanie potrebných informácií o prepustených odsúdených, nad ktorými vykonáva probačný dohľad mediačný a probačný úradník. Informácie umožňujú, aby probačný dohľad bol realizovaný efektívne a s ohľadom na osobnosť a resocializačné potreby prepustenej osoby.

K vykonávaniu mediácie v podmienkach výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody sa všeobecne uplatňuje názor, že navrhovanie a realizovanie mediácie je v kompetencii najmä orgánov činných v trestnom konaní, osobitne v kompetencii probačných a mediačných úradníkov. V podmienkach ústavov na výkon väzby a ústavov na výkon trestu odňatia slobody zabezpečujú spoluprácu s probačnými a mediačnými úradníkmi sociálni pracovníci ústavov alebo pedagógovia poverení vykonávať sociálnu prácu. K možnosti vykonávania mediácie treba podotknúť, že mediácia v oblasti trestných vecí je najvhodnejšia, ak sa realizuje na začiatku procesu trestného stíhania. Na začiatku je efektívna nielen z dôvodu znižovania zaťaženia orgánov činných v trestnom konaní - vyšetrovateľov, sudcov a prokurátorov prípadmi menej závažnej trestnej činnosti, ale aj pre ďalšie profity. Predovšetkým obeti sa poskytne odškodnenie, páchateľ sa vyhne väzeniu, spoločnosť nemusí vynakladať finančné prostriedky na zabezpečovanie uväznenia páchateľa (ročný pobyt stojí spoločnosť viac ako 10. 000 €).

Súčasnité uplatňovanie mediácie v podmienkach väzenia nie je etablované tak, ako v niektorých iných krajinách Európskej únie, ale to neznamená, že nevidíme priestor na jej perspektívne uplatňovanie vo väčšom rozsahu. Mediáciu s odsúdenými vo výkone trestu je možné aplikovať aj v kontexte zaobchádzania s odsúdenými a to so zameraním na ich motivovanie k odškodňovaniu obeť, k zmene správania a s cieľom pôsobenia na zvyšovanie ich sociálnej citlivosti a tým i prevencii recidívy páchania trestnej činnosti.

Zbor väzenskej a justičnej stráže dbá na prehlbovanie informovanosti príslušníkov zboru, verejnosti, ako aj osôb vo výkone väzby a odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody o možnostiach vykonávania probačnej a mediačnej služby. Osobitne je dôležité informovanie o procese, podmienkach a význame výkonu týchto inštitútov. Dôležité je pochopenie ich spoločenského významu a efektívnosti nielen s ohľadom posilňovania kapacity súdnictva v oblasti trestných vecí, ale predovšetkým z dôvodu prínosu výhody odškodnenia pre obeť, vyhnutiu sa výkonu trestu páchatel'a, zmene jeho postojov, urovnaní vzájomných vzťahov.

6. PRÍBEHY Z PRAXE

Mediácia

Do kancelárie probačnej a mediačnej úradníčky na okresnom súde prišiel nešťastný otec 16-ročného chlapca, ktorý bol obvinený z krádeže a priznal sa, že ju naozaj spáchal. V malej predajni využil nepozornosť predavača. Kým ten obsluhoval iného zákazníka, zo stola mu odcudzil peňaženku s vyšším počtom bankoviek a boli v nej aj preukazy, platobné a tankovacie karty. Chlapec sa hneď po krádeži rozdelil s dvoma kamarátmi, títo boli obvinení z podielníctva. Peňaženku potom s kartami a preukazmi zahodili cestou z okna vlaku, peniaze minuli na mobilné telefóny. Otec prejavil ochotu zaplatiť celú náhradu škody naraz, pretože nikdy predtým syn nespáchal trestný čin, riadne chodil do školy, doma s ním neboli vážne problémy. Na krádež nebol odkázaný, rodina je dobre finančne situovaná, podľa otcovho názoru to urobil z frajeriny, pod zlým vplyvom kamarátov.

Na mediácii sa chlapci v prítomnosti zákonných zástupcov a obhajcu dozvedeli, že poškodený stále ešte nemá nový občiansky ani vodičský preukaz, ani nové karty, má s tým rôzne výdavky a stratí veľa času, nakoľko stránkové hodiny na úradoch sú práve vtedy, keď on má pracovnú dobu, nemá ho kto zastúpiť... Vtedy obvinení povedali, že takto si to neuvedomili, že nerozmýšľali o následkoch.

Jednoducho využili príležitosť a tešili sa, že majú peniaze. Sľúbili, že už sa nič podobné nezopakuje a už sa poučili. Škodu zaplatil otec, ktorý inicioval mediáciu, v celej požadovanej sume s tým, že rodičia ďalších dvoch sa s ním následne vyrovnajú a synovia si v lete nájdu brigádu, aby vrátili rodičom vynaložené peniaze /či to splnili, o tom nie je spätná informácia/. Poškodený bol po mediácii rád, že pri tom všetkom sa rýchlo domohol svojich peňazí. Chlapcom odľahlo, že nebudú súdne trestaní, bolo im podmiennečne zastavené trestné stíhanie a určená skúšobná doba 1 rok, po skončení ktorej sa naozaj osvedčili.

Trest povinnej práce

Mladý páchatel' bol obvinený z prečinu krádeže a porušovania domovej slobody, pretože v presne nezistený deň násilím vnikol do víkendovej chalupy v obci neďaleko Lučenca tým spôsobom, že rozbil sklenú výplň okna na dome a odcudzil krovínorez a kávovar, čím spôsobil škodu vo výške 135 €. Bol uznaný vinným z prečinu krádeže a porušovania domovej slobody. Prokurátor podal návrh na dohodu o vine a treste, kde navrhol, aby súd uložil mladistvému trest povinnej práce. Súd návrhu vyhovel, schválil dohodu o vine a treste a uložil mladistvému trest povinnej práce v trvaní 60 dní. Mladistvý páchatel' požiadal o možnosť odpracovať si tento trest v rámci obce, v ktorej býva. Skontaktovali sme starostu obce, dohodli podmienky a následne uzavreli dohodu o zabezpečení povinnej práce. Mladistvý páchatel' si svoj trest odpracoval počas letných prázdnin tak, že každý pondelok a utorok v čase od 07.00 do 13.00 hod. čistil verejné priestranstvá a miestne komunikácie, vykonával výkopové práce. Prácu kontroloval okrem PaMÚ aj poverený pracovník obce. Po odpracovaní trestu obec zaslala súdu správu spolu s časovým harmonogramom, kde sa uvádza presný deň a druh práce, ktoré odsúdený vykonával.

Trest domáceho väzenia

Medzi prvými, komu bol tento trest uložený súdom, bol muž odsúdený za prečin výtržníctva a ublíženia na zdraví. Keďže sa jednalo o zamestnanca, súd stanovil, že výkon trestu domáceho väzenia vykoná v pracovných dňoch v čase od 17.00 hod. do nasledujúceho dňa do 6.00 hod, počas voľných dní v rozsahu 24 hodín. Na výkon tohto trestu dohliadali PMÚ okresného súdu, vykonávali kontroly aj v

čase svojho voľna (večer, soboty, nedele a pod.) Z každej kontroly sa urobil záznam a ani raz sa nezistilo porušenie obmedzenia. Trest odsúdenému vypršal.

V takomto prípade, keď sa jedná o zamestnaného odsúdeného, je možné požiadať PMÚ aj o korekciu času napr. z dôvodu práce nadčas, resp. mimoriadnych zmien, čo však musí zamestnávateľ potvrdiť, pretože by rozhodne nebolo vhodné, aby odsúdený, napriek svojmu správaniu, stratil zamestnanie.

Iný príbeh

V priestoroch výrobnjej prevádzky firmy na obrábanie kovov obvinený, ako zamestnanec tejto firmy, obsluhoval elektrické nožnice, na ktorých strihal nerezový plech, pričom požiadal o pomoc mladistvého - študenta (poškodený), ktorý bol v tom čase v tejto firme na odbornej praxi. Poškodený nebol poučený o bezpečnosti pri práci na elektrických nožniciach, vsunul svoju pravú ruku do reznej plochy stroja, a v dôsledku nedostatočnej kontroly zo strany obvineného, ktorý uviedol stroj do činnosti, poškodený utrpel úraz. Amputovali mu koncové články 2. a 5. prsta pravej ruky a stredné články 3. a 4. prsta pravej ruky.

Na mediácii sa zúčastnila každá osoba dotknutá týmto prípadom. Právna zástupkyňa poškodeného žiadala náhradu škody v sume 12.750 € ako 50-násobok sumy, ktorú vyčíslil znalec za bolestné. Poškodená strana sa uspokojila s riešením, že obvinený uhradí čiastku základnej výšky bolestného v sume 255 € a zvyšnú čiastku uhradí zamestnávateľ obvineného, ktorý sa zúčastnil mediácie ako vedľajší účastník. Na základe toho bola spísaná dohoda o náhrade škody a takto požadovaná čiastka je k dnešnému dňu zaplatená. Obvinený bol veľmi nešťastný z tohto prípadu. Jeho zamestnávateľ sa zachoval korektne i napriek tomu, že na začiatku mal snahu znížiť poškodenou stranou požadovanú čiastku, nakoniec však vzhľadom na osobu poškodeného, mladého chlapca, handicapovaného týmto prípadom na celý život, pristúpil na požiadavku poškodeného a čiastku, ktorú prevzal na seba, uhradil poškodenému v štyroch splátkach.

7. DOPLNKOVÉ ZDROJE INFORMÁCIÍ – LEGISLATÍVA, WEB, LITERATÚRA, KONTAKTY, ZDRUŽENIA

Právny rámec probácie a mediácie na národnej úrovni sa prezentoval v tejto publikácii na inom mieste. Tu sa nachádzajú dôležité nástroje na nadnárodnej úrovni (Spojené národy, Rada Európy a Európska únia), ktoré poskytujú ďalšie usmernenia ako implementovať a aplikovať probáciu a mediáciu.

Najdôležitejšie sú:

- Štandardné minimálne pravidlá OSN pre neväzobné opatrenia (Tokijské pravidlá), (Rezolúcia Valného zhromaždenia 45/110, 14. december 1990)
- Odporúčanie Rady Európy č. R(92)16 o Európskych pravidlách o sankciách a opatreniach spoločenstva (Výbor ministrov, 19. október 1992)
- Odporúčanie Rady Európy č. R(2000)22 o zlepšení implementácie Európskych pravidiel o sankciách a opatreniach spoločenstva (Výbor ministrov, 29. november 2000)
- Rámcové rozhodnutie Rady z 15. marca 2001 o postavení obetí v trestnom konaní (2001/220/JHA)
- Základné princípy OSN o Používaní restoratívnej justície v trestných veciach (Rezolúcia Hospodárskej a sociálnej rady, 18. apríl 2002)
- Odporúčanie Rady Európy č. R(99)19 týkajúce sa mediácie v trestných veciach (Výbor ministrov, 15. september 1999)

Zákony:

Zákon č. 550/2003 Z.z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon

Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok

Zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 528/2005 Z.z. o výkone trestu povinnej práce a o doplnení zákona č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (zákon o výkone trestu povinnej práce)

Zákon č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby v znení zákona č. 127/2008 z. z.

Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 437/2006 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu väzby v znení vyhlášky MS SR č. 361/2008 Z. z.

Zákon o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov č. 475/2005 Z. z. v znení zákona č. 93/2008 Z. z.

Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 368/2008 Z. z. ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody

Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy

Kontaktné adresy na získanie informácií:

Na Slovensku:

MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR:

<http://www.justice.gov.sk/>

PROBAČNÁ A MEDIAČNÁ SLUŽBA NA OKRESNÝCH SÚDOCH:

<http://www.justice.gov.sk/wfn.aspx?pg=lb>

ZBOR VÄZENSKEJ A JUSTIČNEJ STRÁŽE

<http://www.zvjs.sk/>

KONZULTAČNÉ A INFORMAČNÉ CENTRUM EDUKOS

<http://www.edukos.sk/>

Na európskej úrovni:

CEP – EURÓPSKA ORGANIZÁCIA PRE PROBÁCIU

<http://www.cepprobation.org/>

Ďalšie informácie o mediácii, probácii, restoratívnej justícii

- Aertsen, I., Mackay, R., Pelikan, C., Willemsens, J. and Wright, M. (2004), *Prebudovanie spoločenských vzťahov – mediácia a restoratívna justícia v Európe*, Strasbourg, Publikácia Rady Európy.
- Baláž, Pavel. K alternatívnym trestom a opatreniam. *Justičná revue*, 2004, č.4
- CEHLÁR, V.: Mediácia ako alternatíva v trestnom konaní, *Justičná revue* 5/2008, s. 788.
- CEHLÁR, V.: Aplikačné problémy pri realizácii trestu povinnej práce, *Justičná revue* 1/2009, s 83.
- CEHLÁR, V.: Kvalitatívna stránka sociálnych výcvikov, ako sú súčasťou podmieneného odkladu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom, *Justičná revue* 8-9/2009.
- Čavarová, J. Mediácia, justičné domy a elektronický monitoring v Belgicku, in *Justičná revue* r. 2005, č. 8, 9.
- Fenyk, Jaroslav - Sotolář, Alexander- Sovák, Zdeňek. Mediaci jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti. In *Trestní právo*, 1998, č.1.
- Fenyk, Jaroslav - Sotolář, Alexander- Sovák, Zdeňek. Mediaci jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti. In *Trestní právo*, 2000, č. 11 – 12.
- Ouředníčková, Lenka. *Příručka pro probaci a mediaci*, Praha, 2001.
- Inštitút OSN pre medziregionálny výskum kriminality a trestnej justície (UNICRI), *Manuál o probačnej službe. Usmernenia pre probačných úradníkov a manažérov*, Rím/Londýn, 1998.
- Úrad OSN pre drogy a zločin (UNODC) (2006), *Manuál o restoratívnej justícii*, Viedeň: UNODC.
- Van Kalmthout, A. and Durnescu, I. (2008), *Probačia v Európe*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Válková, Helena - Sotolář, Alexander. Restoratívna justícia – trestní politika pro 21. století. In *Trestní právo*. 2000, č. 1.

